İDİL

FİZYOGRAM TEKNİĞİ VE ACTION PAINTING AKIMININ KARŞILAŞTIRILMALI DEĞERLENDİRİLMESİ

M. Yeşim YORULMAZ
Dr. Öğr. Üyesi, yesimyorulmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3457-6529

Haluk Arda OSKAY
Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, , ardaoskay@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8540-0852

Yorulmaz, M. Yeşim ve Haluk Arda Oskay. "Fizyogram Tekniği ve Action Painting Akımının Karşılaştırılmalı Değerlendirilmesi". idil, 106 (2023 Haziran): s. 779–794. doi: 10.7816/idil-12-106-09

ÖZ

Sanat tarihinde geçmişten günümüze birçok akım ortaya çıkmıştır ve sanatçılar farklı tekniklerle yapıtlarını oluşturmuşlardır. Farklı disiplinlerde çalışan sanatçıların yolları çoğu zaman çakışmış, farklı tekniklerle de olsa benzer etkiler ortaya çıkartmışlardır. Fizyogram tekniği ve action painting tekniği de bunlara birer örnektir. 19. Yy.'ın ikinci yarısından itibaren plastik sanatlarda farklı yaklaşımlar, farklı teknik uygulamalar, disiplinler arası birlikteliğe imkân vermiştir. Çalışmada iki sanat alanının iki farklı tekniği ele alınmıştır. Resim sanatının action painting (eylem resmi) ve fotoğraf sanatının ışıklı boyama tekniği, fizyogram tekniği çalışmamızın karşılaştırılmalı inceleme alanını oluşturmaktadır. İki tekniğin uygulama şekilleri, farklı olsa da ortak paydaşı ikisinde de sonucunun sanatçının rastlantısal hareketlerinin belgelenmesidir. Her uygulamada farklı nüansların elde edilmesi ve ortaya çıkan sonucun birebir tekrarlanamıyor oluşundaki eşsizlik bu iki çalışma tekniğini birbirine yaklaştırmaktadır. Bu makalede iki farklı disiplinde yer alan iki farklı tekniğin benzerlikleri baz alınarak karşılaştırmalı bir şekilde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eylem resmi, fizyogram, soyut sanat, deneysel sanat

Makale Bilgisi:
Geliş: 1 Nisan 2023 *Düzeltme:25 Mayıs 2023* *Kabul: 12 Haziran 2023*

© 2023 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Sanat yapıtları, geçmişten günümüze geçirmiş olduğu süreç içerisinde, sanatçıların üretim aşamalarında seçmiş oldukları sanat disiplini, yöntem, sanat medyası, sanatçı yorumu vb. birçok etkenle şekillenmişlerdir. Sanat dünyasındaki gelişmeler ve sanatçıların sınırsız deneyim arayışları, sanat yapıtlarındaki çeşitliliğin kaynaklarındandır. Bu çalışma iki farklı disiplinin iki ayrı tekniği olan fizyogram ve action painting tekniklerinin yollarının kesiştiği noktalara değinmeyi amaçlamaktadır.

Fizyogram, uzun pozlamalı bir fotoğrafta hareketi yakalayarak soyut görüntüler oluşturmak için kullanılan bir fotoğraf tekniğidir. Fizyogram uygulama mantığı, teknik, pozlama süresi ve hareket ilkesine dayanmaktadır. Hareket halindeki nesneler fotoğraf üzerinde yörüngelerinin bir izini oluşturmaktadır. Işığı, hareketi veya her ikisini birden yakalamak için kullanılmaktadır. Fizyogram tekniği, var olan doğal görüntüleri, ışığın yardımı ve teknik donanımın kullanımı ile manipüle ederek ortaya tahmin etmesi zor özgün bir üretim çıkartma imkânı tanımaktadır. Teknik, taklit edilmesi güç benzersiz etkiler ortaya çıkartmaya imkân vermektedir.

Fotoğraf makinesinin icadıyla doğanın betimlenmesine olanak sunmuş olması, resim sanatıyla yollarını çakıştırmıştır. Ancak ilk etapta resim sanatına rakip olarak görülen fotoğraf zamanla kendi dilini oturtmuştur. Fotoğrafın sunduğu imkanları ressamlar zamanla benimsemiş ve resim sanatında da bir araç olarak kullanmışlardır. Önceleri yardımcı malzeme olarak kullanılan fotoğraf, modernizmle, plastik sanatların her alanının vazgeçilmezi olduğu gibi, kendi kulvarında da fotoğraf sanatı olarak yükselişe geçmiştir. Özellikle sanatın, üretimin orijinalliğini yıkma eylemi, fotoğrafın sunduğu teknik imkanlar resim ve fotoğrafı paralel amaç doğrultusunda hareket ettirmiştir. Fotoğraf sanatsal anlamda en büyük ivmesini post modern dönemde gerçekleştirmiştir. Bir fotoğraf tekniği olan fizyogram ise fotoğrafın resim sanatı ile çakıştığı, sınırlarının kaynaştığı bir uygulama olmuştur.

Fizyogram bir fotoğraf tekniğidir, action painting ise resimsel bir sanat akımıdır. İkisinin de birbirine benzer özellikleri uygulama sırasında sanatçının çizgisel alanlar oluşturarak çıkacak sonucun tahmin edilemez bir yapı barındırmasıdır. Action Painting sanatçıların genellikle büyük tualleri tercih ettiği, tuali yere sererek, etrafında dört bir tarafından hareket ederek boya akıtma, fışkırtma ve damlatma teknikleri ile uyguladıkları dinamik bir resim tekniğidir.

Fizyogram bilim ve sanatın kesiştiği uygulamalardan birisidir. Dijital uygulamaların öncülerinden olduğu söylenebilir. Fizyogramlar, fizyolojik süreçlerin bilimsel kayıtlarıdır, resimler ise sanatsal ifadelerdir. Fizyogramlar fizyolojik süreçlerin ölçülmesi ve ardından bunların grafiksel olarak temsil edilmesiyle oluşturulurken resimler, bir fikri veya duyguyu ifade eden bir görüntü oluşturmak için renkler, şekiller ve dokular kullanılarak oluşturulur. Fizyogramlar bilimsel ilkelere dayanırken, resimler sanatçının öznel yorumuna dayanmaktadır.

Fizyogramlar nesnel ölçümlere ve verilere dayanırken, resimler genellikle öznel ve yorumlayıcıdır. Fizyogramlar, fizyolojik süreçleri ölçen araçlar kullanılarak oluşturulur ve bu nedenle nesneldir ve ampirik kanıtlara dayanır. Buna karşılık, resimler genellikle sanatçının çevrelerindeki dünyaya ilişkin öznel yorumu kullanılarak oluşturulur. Bazı resimler nesnel gerçekliğe dayansa da çoğu soyut veya gerçeküstüdür ve anlamları yoruma açıktır.

Resimle fotoğrafın işlevinin henüz birbirinden çok ayrılmadığı 19. Yüzyıl başlarında her iki sanat, pek çok açıdan birbirini etkilemiştir. İlk fotoğrafçıların büyük kısmının ressam ve gravürcü olması etkileşimi güçlendiren nedenlerdendir. (Tüfekçi, 1999)

Hem fizyogramlar hem de resimler, farklı şekiller ve farklı ortamlar aracılığıyla duyguları ve fikirleri aktarabilmektedirler. Resimler yolu ile sanatçılar duyguları, fikirleri, sosyal yorumları ifade ederek, empati ve anlayış uyandırabilir veya eleştirmek amaçlı üretimler gerçekleştirebilirler. Fizyogramlar bilimsel araçlar kullanılarak oluşturulurken, resim yaparken, yağlı boya, sulu boya ve akrilik dahil olmak üzere çeşitli medyalar kullanılarak tablolar oluşturulur.

"Yunanca da ışık anlamına gelen Fotoğraf terimi, Photos ve çizmek anlamı barındıran Graphise sözcüklerinin birleşiminden türemiştir. Teknik anlamda ışıkla çizim demek mümkündür. Bu bağlamda ise fotoğrafçı, elindeki ışıkla resim çizmiş olmaktadır ve anlatmak istediği mesajı ışık yardımı ile verebilmektedir. (Çetin Ö. , 2009). Işık aracılığı ile boyama terimi İngilizce'de 'The Painting with Light' dır, Resmin de fotoğrafın da malzemesi ışık ve renktir. Birbirine paralel hareket eden bu iki sanat dalının çoğu zaman yolları çakışmıştır.

Farklı yöntemlerle uygulansa dahi, izleyiciye sunduğu etki görsel olarak benzer etkiler gösterebilmektedir. "Işıkla boyama tekniği fizyogram, fotoğrafı çekilecek bir mekân veya objenin, dijital ya da duyarlı tabaka film aracılığı ile adeta fırçayla boyarcasına ışıklandırılmasıdır. Bir anlamda, filmin doğru pozlandırılabilmesi için gereken ışığın, eldeki malzeme aracılığıyla yüzeye homojen bir şekilde aktarılmasıdır". (Kamburoğlu, 2000)

Camera Obscura olarak isimlendirilen bir cihaz aracılığı ile ilk görüntüler elde edilmiş, fotoğrafın pozlama aşaması ilk kez gerçekleştirilerek taşbaskı çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. İlk fotoğraf makinesi 1835 yılında, Niepce'in arkadaşı Louis Daguerre tarafından icat edilmiştir. Dönemin başarılı akademik ressamlarından Paul Delaroche (1797- 1859) yeni icat Daugeireotype ile ilgili Fransız Hükümetine bir rapor sunmuştur. Bu raporda, sanatın akademik tüm ilkelerine ulaşımı sağlayan bu icat ile eserlerini üretmekte saatlerini harcayan, emek veren tüm ressamlar ilgileneceklerdir. Bu alet ressamların uzun mesailer harcayarak elde etmeye çalıştıkları etkilerin çok daha ötesinde bir etkiyi yakalamayı başarmaktadır, şeklinde ifade etmiştir. Bu yeni icadı sanata sağlayacağı etkinin son derece yüksek olduğunu belirtmiştir. Delaroche'in rivayete göre ünlü "Bugünden itibaren resim ölmüştür" sözünü bu noktada söylemiştir. O dönemden itibaren fotoğrafçılıktan faydalanılmaya başlanılmıştır. Bu doğrultuda da kameranın ulaştığı sonucun kolaylığına karşı soyut sanat ortaya çıkmıştır. Soyut sanat ve empresyonist sanat akımının öncü sanatçılarının ortak yönleri ise kamera ile yakalanamayan ışığın yakalanması olmuştur. (Yılmaz, 2013; Yılmaz, 2013) Günümüzde resim ve fotoğrafın birbirini tüketmediğini, aksine yeni imkanlar sağlayarak iç içe geçtiğini, muhteşem uygulama örnekleri ile görmekteyiz. Fotoğraf sanatı, resim sanatına farklı teknikleri deneme şansı tanımıştır.

1960'larda fotoğrafçılar da fotoğrafın tarihsel belgeleme rolünün onu bir sanatsal ifade aracı olarak görmeyi zorlaştırmasından dolayı bir tür görünmezlik problemi yaşamışlardır. Diane Arbus gibi en bireysel fotoğrafçılar bile bize etrafımızdaki dünyada gözden kaçırmış olabileceğimiz şeyleri göstermek için doğrudan fotoğrafı kullanmışlardır. Robert Heineken ve Harry Callahan gibi deneyselciler, görüntüleri karanlık odada manipüle etmişlerdir, fakat onlar da fotoğrafın geleneksel ölçeklerinde çalışmaya devam etmişler ve genel olarak fotoğraf dünyası çağdaş sanat dünyasından ayrılmış olarak kalmıştır. Robert Frank'ın gündelik estetiği William Eggleston'un rengi dahil etmesiyle genişlemiş ve on yılın sonunda Kavramsal Sanatın, geçici aksiyonlarının ve uzak bölgelerdeki yerleşim alanına özgü sanatın ortaya çıkmasıyla fotoğraf bunları belgeleme konusunda büyük bir rol üstlenmiştir. Ancak önce Becher'rin ve Ardından Cindy Sherman'ın büyük ölçekli çalışmalarla buzları eritmesi, 1980'lere kadar gerçekleşmemiştir. (Fineberg, 2014)

Çağdaş sanat uygulamalarında fotoğraf daha çok resimsel bir malzeme niteliğine bürünmüştür. Fotoğraf bağımsız kullanılabildiği gibi farklı malzemeler ile de desteklenmiştir. Fotoğraf, sergilendiği mekâna dönüşüp, ilişki kurma ve sanat tarihine referanslar verebilme becerileri barındırmaktadır. (Dede, 2001)

Resim ve fotoğraf sanatının paralel ilerleyişi içinde pek çok sanat akımına birlikte eşlik etmişlerdir. 20. Yüzyıl ile oluşan akımlar ve sanatta farklı arayışlar sonucu, üretim aşamasına davet edilen rastlantısal öğeler iki disiplinde de yöntemler farklı olsa da benzer etkiler oluşmasına imkân tanımıştır.

19. yy.'ın başlarından itibaren plastik sanatlarda, akademik kalıpların dışına taşma ve alışılmışın dışında soyutlama hareketleri görülmeye başlanmıştır. Renk ve çizgilerin, ritmik hareketlerin, özgür fırça vuruşların kullanılmaya başlanması, sponten etkilerin plastik sanatlarda kullanılmaya başlanmasına zemin hazırlanmıştır. Ayrıca yüzyılın ekonomik savaşları, krizleri, sosyal değişiklikleri toplumu etkilediği gibi sanatçıları da etkilemiştir. Sanatçılar içsel bir tepki olarak tüm kalıpları parçalayıp yok etme eylemi içerisine girmişlerdir. Tüm bu tepkiler resmin özgünleşmesine imkân vermiş ve biçime mahkûm olan öznel ifade arayışı özgürlüğe kavuşmuştur. Böylece, gerçekçiliğin yitirilmesine salık verildiği noktada, rastlantı devreye girmiştir. Bununla birlikte, plastik sanatlar, bütünüyle özgürleşmiş renk ve biçim düzenlemeleriyle içsel bir betimleme dili kazanmıştır.

Rastlantısal öğeler sanatçıların sezgi ve coşku duyumlarıyla, ürettikleri yapıtlarda daha fazla kendilerini gösterirler ve sanatçının iç dinamizmini ya da psikolojik dalgalanmalarını eserlerinde kullanabilecekleri bir araç olurlar. Plastik sanatlarda, rastlantısal öğelerin özgürce kullanıldığı eserlerde, ritim, gerilim ve dinamizm unsurları, sıklıkça görülen oluşumlardır. Boyanın fiziksel değerlerinin çeşitliliğinin yanında, tamamen özgün oluşumlara imkân veren rastlantısal oluşumlar, plastik sanatlarda gün geçtikçe daha sık karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Plastik sanatlarda rastlantısal öğelerden özgürce faydalanan, sürecin sonucunun sanatçısına sürpriz olduğu, iki farklı disiplin tekniği fizyogram ve action painting akımının sonuçlarının benzerliği dikkat

çekicidir ve uygulama süreçlerindeki benzer etkiler, benzer sonuçlar ortaya çıkartmaktadır.

Action Painting Tekniği

20. yüzyıl resim sanatındaki ve Amerikan Soyut Dışavurumculuğu'ndaki en önemli eğilimlerin başında Action Painting tekniği yer almaktadır. II. Dünya Savaşı sonrası göçmen sanatçılar ve Amerikalı yeni nesil sanatçılar, özgün sanat dillerini oluşturarak eylem resmi olarak Türkçeleştirilmiş Action Painting sanat akımını oluşturmuşlardır. Alışılagelmiş tüm kalıplardan uzakta, planlamadan, spontenliğin sağladığı tüm imkanlardan faydalanarak, genellikle büyük alanlarda çalışmak suretiyle boyaları akıtma tekniği ile üst üste lekesel etkiler yaratılan, özgün çalışma örnekleri ortaya çıkartmışlardır. Soyut Dışavurumcu bir teknik olan bu teknik, sanatçıların, sezgisel yaklaşımlarla tuali yatay ya da dikey kullanarak fırça vuruşları veya boya akıtma, damlatma vb. tekniklerle rastlantıdan da faydalanarak meydana getirdikleri yapıtlardır. Sanatçıların büyük boyutlarda çalışmayı tercih ettikleri görülmektedir. Kalıpların dışında, sezgisel, özgün ve biçimsellikten uzak üretim teknikleri, sanatçıların özgür ifade biçimleri ile birleşerek genellikle izleyicisinin beğenisine sunulmaktan çok, sanatçının üretimini tatmin etmesine hizmet etmektedir. Bu teknik özdevinimden yola çıkan, sanatçının bilinçaltını özgür kıldığı, ön planlama ve tasarım olmadan, çağrışımların getirdiği anlık oluşumlarla biçim bulan sanat eserleridir. Genelde lekeler ve üst üste gelen çizgilerle oluşturulan yapıtlar sınırları bulunmayan, tek ve bütüncül bir imge ortaya çıkaran yapıtlardır. Tuvalin sınırları zorlanarak üretilen devasa ve etkili yapıtlardır.

Görsel 1: Action Painting akımı öncü sanatçısı Jackson Pollock çalışırken.
https://www.galeriemagazine.com/jackson-pollock-restoration-los-angeles/

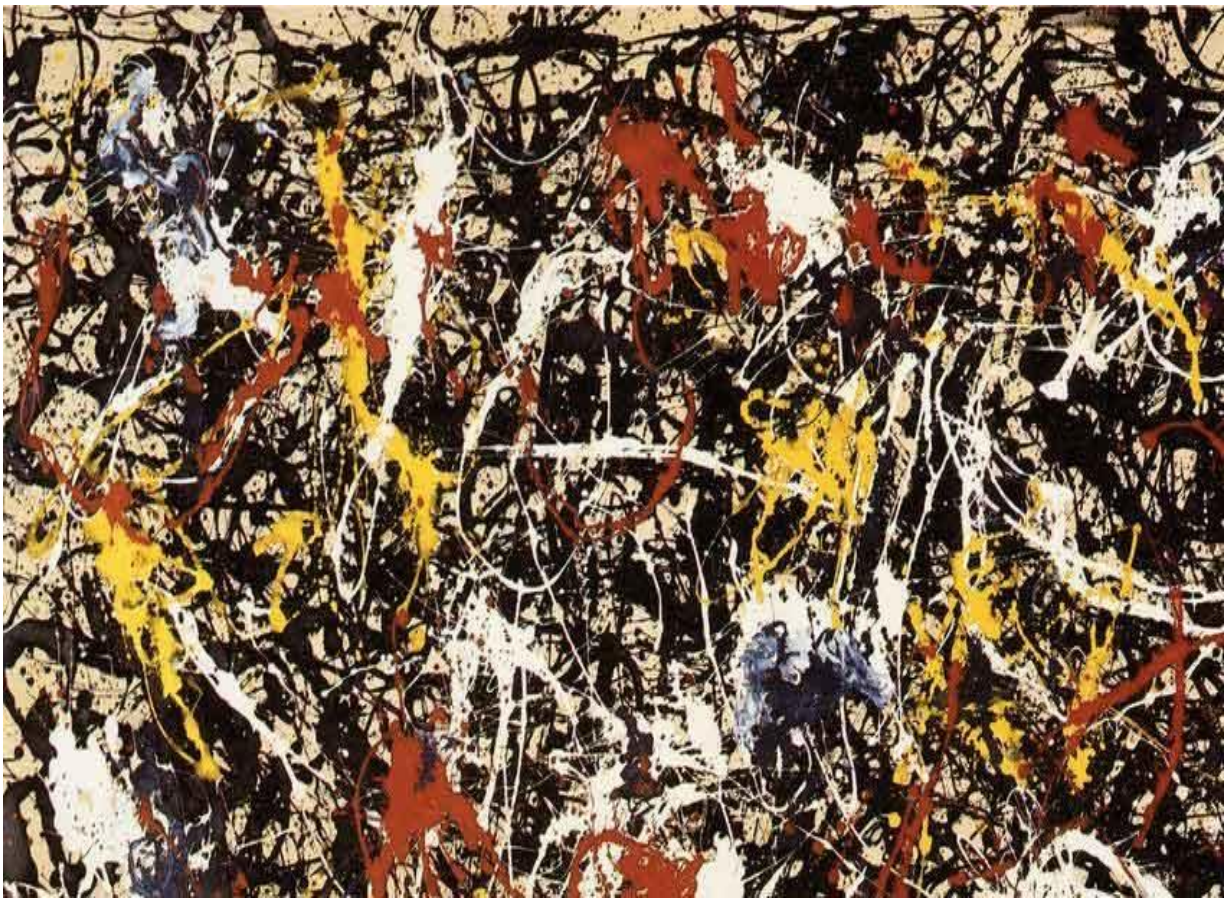

Görsel 2: Jackson Pollock, 1950 https://www.moma.org/artists/4675

Jackson Pollock action painting akımının öncü sanatçılarından birisidir. Pollock yere koyduğu bir tuvalin üzerine ya bir teneke ya da bir ölçek aracılığı ile boyayı gelişigüzel dökerek büyük boyutlu çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sanatçının aktif bir trans halinde gerçekleştirdiği üretme süreci, tual tarafından bir çeşit kayıt altına alınmaktadır. Sanatçının üretim aşamasında tuval üzerinde dört bir taraftan dolaşarak çeşitli açılardan, kolunu çeşitli yönlerde sallayarak elindeki tenekeden boyayı saçan hareketleri, tuval tarafından hafızalandırılmış olmaktadır. Tuval, sanatçının anlık hareketlerini saniyesi saniyesine, tüm coşkusunu dolaysızca yakalayan, her kas hareketinin izini taşıyan bir yüzey halini almıştır. Sanatçının üretim dinamiğinde sponten oluşumları kucaklayan, tekrar birebir taklidi imkânsız özgür bir yüzey ortaya çıkmıştır. Action painting sanat uygulamaları neredeyse sanatçının anlık deviniminin fotoğraf karesi ile yakalanmış halidir.

Görsel 3: Joan Mitchell, George Went Swimming at Barnes Hole, but It Got Too Cold

https://www.albrightknox.org/artworks/k195811-george-went-swimming-barnes-hole-it-got-too-cold

Joan Mitchell (1916-1992) çok az sayıdaki kadın sanatçıdan biri olarak 1950'lerde sergi açmış ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki erkek egemen sanat piyasalarında ün yapmıştır. Genel olarak erkekler tarafından temsil edilen New York'taki Soyut Dışavurumculuk ekolünün rekabetçi mücadelesine dahil olmuştur. Kronolojik olarak Jackson Pollock'tan sonraki dönemde çalışmış ve ikinci nesil soyut dışavurumcu olarak anılmıştır. (Gökduman, 2018)Action painting alanında özgün eserler ortaya çıkartmıştır. Eserlerinin boyutlarını atölyesine sokabilmesi ve kendi başına çevirebilmesi anca sınırlayabilmiştir.

Fizyogram Tekniği

Işıkla Boyama tekniği, gece veya ışık kaynağından izole edilmiş bir ortamda, sıradan nesneleri sıra dışı görüntülere dönüştüren bir tekniktir. Işıkla boyama tekniği olarak tanımlanabilecek fizyogram tekniği, karanlık ortamlarda, farklı etki yaratma imkânı sunan bir uzun pozlama tekniğidir. Bu teknikte ışık kaynağı manipüle edilerek çeşitli desenler, kelimeler, resimler gibi yaratıcı fotoğraflar oluşturulabilmek mümkündür. Karanlık bir ortamda elinize aldığınız bir fener ya da küçük ampuller gibi kuvvetli olmayan ışık kaynaklarını, objenin üzerinde gezdirerek obtüratörü açık kalmış makinedeki filmi pozlandırma sürecidir. (Dede, Görmek mi Gerçek, 2002). Fotoğraf aracılığı ile ışıkla çizim sürecinin sağladığı sürprizleri ve tuval resimleri ile kıyaslandığında planlamanın ve kontrollülüğün daha az ancak bunun yanı sıra deneyselliğe daha fazla olanak vermektedir. Fotoğraf makinesinin sağladığı dijital olanakların kullanımı, 20. Yüzyılın başından günümüze kadar daha çok yaygınlaşmıştır. Bazı sanatçıların eserleri incelendiğinde, kontrollü uygulamanın zor olduğu ışıkla çizim tekniğinin sanata nasıl aksetmiş olduğunu görmemiz ve daha doğru bir değerlendirme yapmamız mümkün olacaktır. (Girgin, 2018)

Fizyogram tekniği ile sonucun sürpriz olduğu beklenmedik etkiler yakalamak mümkündür. Bu anlamda fizyogram, rastlantısal resimler gibi sanatçıya deneysel bir deneyim imkânı sunar. Fizyogram, klasik fotoğraf anlayışı ile çekilmiş fotoğraflardan çok farklı bir deneysel yapı barındırmaktadır. Fizyogram, ışık ve nesne devinimiyle fotoğraf medyalarına aktarılan sonucu önceden tahmin edilemeyen özgün bir tekniktir. Birçok fotoğraf sanatçısının oluşturduğu fizyogram, action paintingle oluşturulmuş sanat yapıtları ile benzerlikler taşımaktadır. Aktarılan imaj, geçirgen yapısına bağlı olarak fotoğraf medyasında farklı etkiler ile yüzeye yansımaktadır. Action paintingte ise sanatçı üst üste akıtılan renk katmanları ile rastlantısal bir yapıt ortaya koyar. İki tekniğin de ortak yanı renklerle yakalanan rastlantısal oluşumlardır. Étienne-Jules Marey ve Georges Demeny, ilk olarak Demeny, Marey tarafından verilen bir fizyoloji kursuna kaydolduğunda tanışmıştır. Birlikte, 1882'de Bois de Boulogne'da açılan "Station Physiologique" in oluşturulmasına öncülük edecek bir araştırma programı oluşturdular. Marey ve Demeny, insanlardan atlara kadar her şeyin hareketlerini incelemek için birkaç fotoğraf tekniği geliştirdiler. 1889 yılında Georges Demney'in asistanının eklem yerlerine akkor ampuller yerleştirerek çektiği 'Patolojik Yürüyüş' adıyla bilinen fotoğraf, ilk ışık fotoğrafı sayılmaktadır.

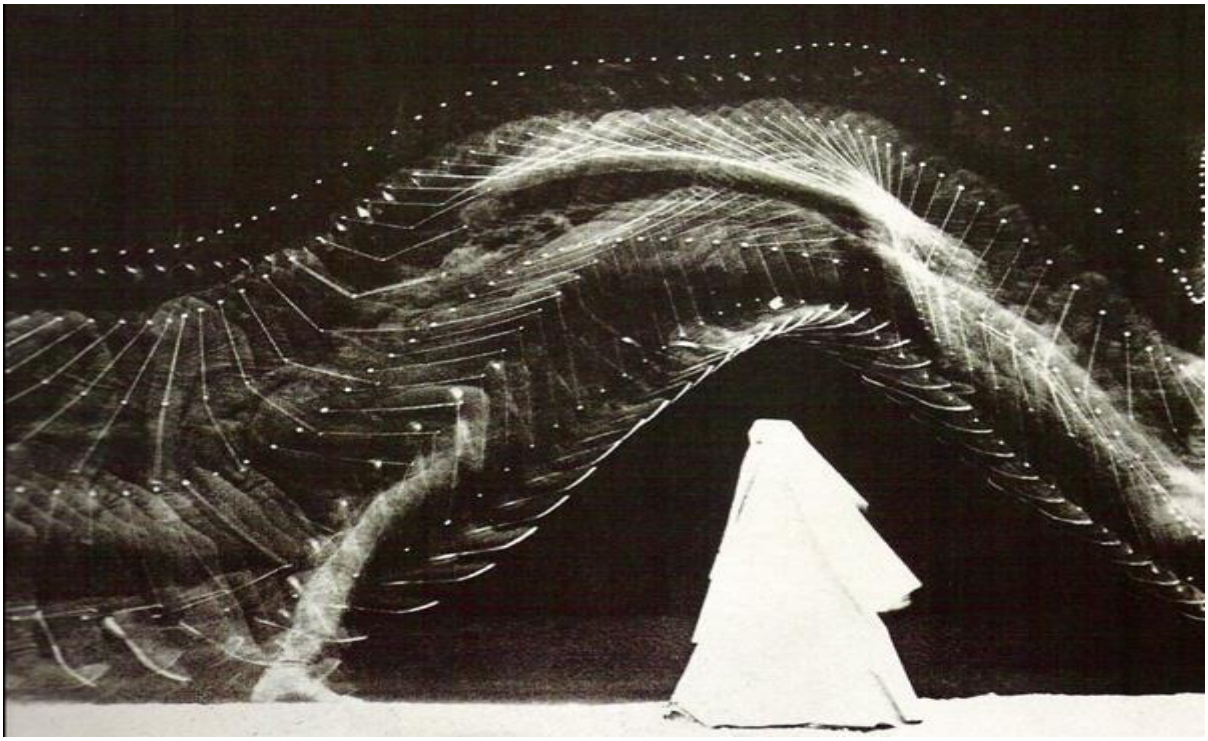

Görsel 4: Georges Demney, Işıkta Yürüyen Patolojik Yürüyüş, 1889
https://lightpaintingphotography.com/light-painting-history/

Fin fotoğraf öncülerinden Vilho Setälä, 14 yaşında 9 × 12 film kamerasıyla fotoğraf çekmeye başlamıştır. 1927'de Vilho yeni bir "sinema filmi kamerası" aldı ve "yaratıcı fotoğrafçılık" alanını keşfetmeye başlamıştır. Bu, sahnedeki ışığın sabit kalması anlamına gelir ve kamera uzun pozlama sırasında tasarım oluşturmak için hareket ettirilir. Setälä yaratıcı keşiflerine devam etmiş ve 1932'de Helsinki'de kendi fotoğraf stüdyosunu açmıştır ve 1945'e kadar profesyonel fotoğrafçı olarak çalışmıştır. Görsel 5'te Vilho Setälä'nın oluşturduğu bir kare yer almaktadır.

Görsel 5: Vilho Setälä, https://lightpaintingphotography.com/light-painting-history/

Fizyogram tekniği kullanılarak oluşturulan fotoğrafların sanat alanına girmesinin ilk örneklerinden birisi de Man Ray'in oluşturduğu çalışmalardır. Fırça ve kalem aracısı ile resmedilen çalışmaların yerini ışık almış, malzemesi ışık olmuştur. Fener ya da ışık kalemleri gibi ışık kaynakları etkiler yakalayarak, farklı renkteki ışıklar ile de çalışmanın renk değerine katkı sağlamıştır. Karanlıkta fotoğraf makinesinin sabitlenmesi veya kameranın hareket ettirilmesi gibi farklı yöntemlerle fizyogram tekniği uygulanabilmektedir. Sanatçı bir nesnenin belirli parçalarını aydınlatabileceği gibi kamera lensinin karşısına paralel olarak geçerek de doğrudan çalışmasını oluşturabilmektedir. Bu teknik, sanatçıyı üretim aşamasında bir tuvale ya da sınırlı bir yüzeyle kısıtlamaz ve daha özgür bir olanak tanımaktadır (Girgin, 2018). Avangart fotoğrafçılığıyla da tanınan Man Ray farklı disiplinlerde çalışmış ve her şeyden önce bir ressam olarak kendini nitelendirmiştir. 1935 yılında Man Ray'in ışıkla boyama fotoğrafçılığına katkısı "Uzay Yazma" serisinde, bir portre oluşturmak için bir kamera kurup, fotoğraf makinesinin deklanşörünü açması, havada bir dizi kıvrım ve çizgi oluşturacak şekilde kalemini hareket ettirmesi ile oluşturmuştur. "Fotoğraflanamayanı resmedip, resmetmek istemediğimi fotoğraflarım" sözü ile Man Ray, yapıtlarını üretirken farklı bakış açıları ile yaklaştığını ve tercihlerini nasıl belirlediğini ifade etmektedir. Alışılagelmiş kuralları yıkarak, yapıtlarında farklı malzemeleri kullanmış ve 20. Yüzyılın en farklı sanatçısı olarak fark yaratmıştır. Disiplinler arası çalışma mantığı fotografik yönünü güçlendirmiştir. Böylece fotoğrafçı yönü ile daha çok ünlenmiştir (Uzun, 2007).

Görsel 6: Man Ray, Uzam Yazısı (Otoportre), 1935, Gümüş jelatin baskı

https://research.bowdoin.edu/surrealist-photography/2014/02/05/man-ray-space-writing-self-portrait-1935-2/

Picasso'nun da ışıkla boyama tekniği ile denemeleri olmuştur. Life dergisinde çalışan fotoğrafçı Gjon Mili 1949 yılında Picasso'ya ziyaretlerinden birinde, patenlerinde mini ışıklar bağlanmış kayan buz patencilerinin uzun pozlanmış fotoğraflarını göstermiştir.

Görsel 7-8: Gjon Mili, Paten Kayan, 1945**.** https://austinkleon.com/tag/gjon-mili/

Fotoğraflardan çok etkilenen Picasso, karanlık bir odada basit bir el feneri ile ışıkla boyayarak Görsel 7-8'de görülen fotoğrafları ortaya çıkartmıştır. Ünlü ressamın eşsiz yeteneği yalnızca kısa bir deneme yaparak üretmeye başladığı ışık çalışmalarında da açıkça görülmektedir. Picasso bu çalışma için Mili'ye 15 dakika ayırmıştır. Fakat sonuçtan etkilenmiş ve akabinde boğa, sentorlar, çizerek imzasını attığı 5 deneme daha gerçekleştirmiştir. Mili, fotoğrafların görüntülerini hem önden hem arkadan alabilmek için iki kamera ile çalışmıştır. Işık çizimlerini uzun pozlama tekniği ile yakalamıştır. Picasso'nun başarısının yanında Gjon Mili'nin de ışık gibi anlık kaybolan bir malzeme ile yapılan eserleri yakalama başarısı önemli bir etken olmuştur. 90 derecelik açılarla konumlandırılmış olan çalışmaları aynı anda farklı noktalardan görmeye olanak sağlayan kameralar kullanarak birbirinden başarılı eserler yakalamıştır. Uygulamanın bir diğer önemli yanı ise Picasso'nun sürecin sonucu konusunda bir fikrinin olmayışı ve sürecin sonunun beklenmedik olmasıdır. Picasso nasıl bir şeyin ortaya çıkacağını sadece Gjon Mili'nin fotoğrafları çekip, banyo sürecinin sonrasında görebilmiştir. Bu başarılı uygulama, 1950'de New York Modern Sanatlar Müzesi'nde (MOMA) sergilenmiştir. (Uren, 2019) Picasso'nun kendi çalışmalarında da görmeye alışkın olduğumuz boğa**,** sentor ve kendi imzası gibi figürleri ışık kullanarak yapmış olduğu çalışmaların görsellerinde de görmekteyiz. Eline geçen tüm materyalleri ve teknikleri birer sanat eseri haline getiren deha Picasso'nun bu uygulamadan bir hayli keyif aldığı görsellerde de gözükmektedir.

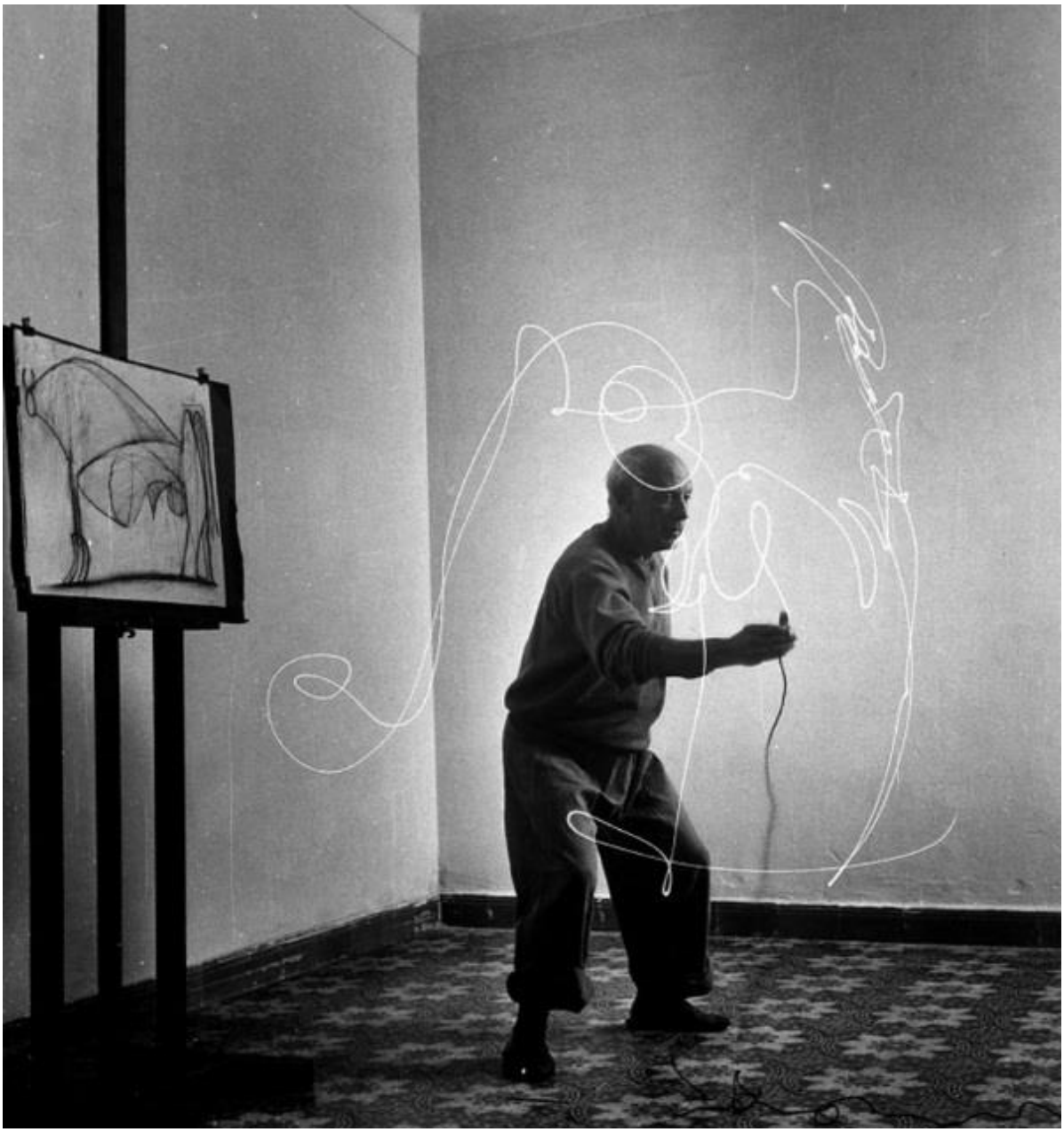

Görsel 9: Pablo Picasso, 1949, Fizyogram denemeleri.
https://www.designboom.com/art/pablo-picassos-light-drawings-from-1949/

Görsel 10'da deneysel çalışmalara açık bir sanatçı olan Picasso'nun bu yeni deneyimlediği teknikle sentor çizmeyi deneyimleyerek anlık etkiler yakalama çabasında olduğu gözlemlenmektedir.

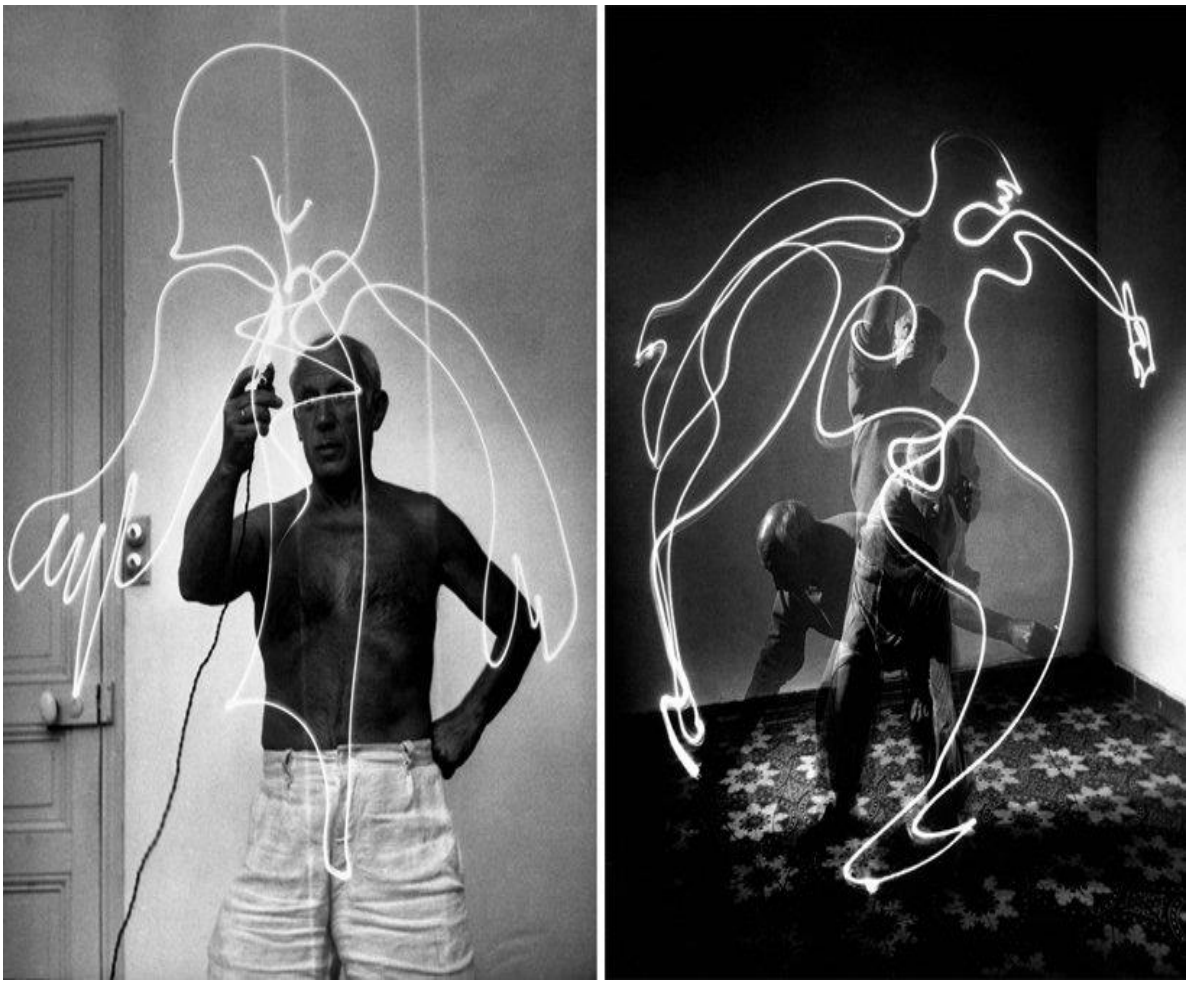

Görsel 10-11: Pablo Picasso, 1949, Fizyogram denemeleri.
Kaynak: https://www.designboom.com/art/pablo-picassos-light-drawings-from-1949/

Picasso'nın Görsel 10 ve 11'de Gjon Mili'nin ölümsüzleştirdiği bu performansı, aynı zamanda sanatçının üretim aşamasında gerçekleştirdiği yaratım sürecini de belgelemiştir. Picasso'nun hareketli bir şekilde çalışma sürecini de fotoğraf ile kayda almış, ressamın enerjisini ve ifadesini hareket izleri ile yansıtabilmiştir. Böylece fotoğraf ve resim arasındaki etkileşim de vurgulanmıştır. Hareketin izleyiciler üzerindeki etkisini ve sanatçının yaratıcı sürecindeki dinamizmi belgeler nitelikteki bu çalışmalar, aynı zamanda sanat ve teknoloji arasındaki etkileşimi vurgulayarak, resim yapma sürecini kayda almış ve izleyiciye sanatçının üretim anında yaşadığı üretim sürecini izleyiciye gözlemleme deneyimi sunmuştur. Bu çalışma tıpkı action painting akımında olduğu gibi, sanatın sabit ve statik olmayan dinamik bir süreç olduğunu vurgulamakta ve izleyicilere bir hareket hissi vermektedir.

Görsel 12: Pablo Picasso, 1949, Fizyogram denemeleri.
https://www.designboom.com/art/pablo-picassos-light-drawings-from-1949/

Işıklı boyama tekniğini ve Action Painting akımını bir araya getiren günümüz sanatçısı Terry Long, Action Painting akımından esinlenerek, tıpkı Jackson Pollock'ın eserleri gibi bir etkiyi ışıkla boyama tekniği, fizyogram ile elde etmiştir. Kamera lensinin önüne yerleştirdiği birkaç led ışıkla, uzun pozlama yöntemi ile elde ettiği etkiler, action painting akımının dijital etkileri gibidir.

Sonuç

Fizyogramlar fizyolojik süreçlerin nesnel kayıtlarıyken, resimler duygu ve fikirlerin öznel ifadeleridir. Bu farklılıklara rağmen, her ikisi de sanatçılara sonucu tahmin edilemez deneysel bir çalışma alanı kazandırmaktadır. Action Painting akımı ve fizyogram tekniklerinin ortak yönleri, sanatçıya sonunun tahmin edilemez bir süreç sunması, yapıtın bire bir kopyalanamayacak kadar özgün olması, üst üste gelen ritimsel renk çizgileri ile oluşturulmuş biricik etkiler elde edilebilmeleridir. Bu özellikleri ile çıkan sonuçlar yöntemlerin farklı olmasına rağmen son derece benzerlikler göstermektedir. Action Painting akımında boya, fizyogram tekniğinde ise uzun pozlama ve ışık kullanarak oluşturulan bu yapıtlar, sanatçıya benzer etki yaratan sürprizli sonuçlar sunması anlamında oldukça paralel uygulamalardır. İki yöntemde de sanatçı çıkan sonucu tahmin edemez ve ortaya çıkan sonuç çizgisel renk birlikteliğidir ve iki yöntemde de ortaya çıkan sonuç sanatçısı tarafından dahi birebir kopyalanamayacak kadar özgündür. Bu çalışmalar bizlere sanatın sonuç değil, süreç olduğunu gösteren dinamik çalışmalardır. Her iki teknik de hareketin ve dönüşümün önemini vurgulamaktadır. Anlık bir imajı yakalamak ve izleyiciye sanatçısının hareketli sürecine tanıklık etme şansı kazandırmaktadırlar. Fizyogram tekniği sanatçının yaratıcı süreci, hareketin izlerinin nasıl kaydedileceğine ve ışığın nasıl kullanılacağına kadar sınırlılıklar içerir, ancak action painting tekniği, sanatçının hareketlerinin izlerinin doğrudan yüzeydeki boyalarla birleştiği daha sponten bir süreçtir. Yöntemleri farklı olsa da her ikisinde de sanatçı hareketi yakalayıp ölümsüzleştirmektedir. İki teknik de bambaşka malzemeler ve iki farklı disiplin altında üretiliyor olsa da üreticisinin ortak amacı dinamik bir devinim ile farklı etkileri yakalama arayışıdır.

Kaynaklar

Altıok, A. (2010). *Türk Halk Müziğindeki Bozlakların Ses Tekniği Açısından İncelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi).* İstanbul: İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altıok, A. (2011). Halk Müziğinde Yerel İcra Temsili İçin Fonetik Alfabenin Kullanımı. *Porte Akademik-Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi*(2), 53-63.

Balcı, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler.* Ankara: Pegem Akamemi Yayıncılık.

Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook 1: Cognitive Domain.* New York: David McKay Company.

Caferoğlu, A. (1994). *Anadolu Ağızlarından Toplamalar (2.Baskı).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Çetin, Ö. (2009, Nisan- Mayıs). Düşük Işık Fotoğrafçılığı. *Fotoğraf Dergisi*, s. 70.

Dede, V. (2001). Son Dönem Çağdaş Sanat Sergilerinde Fotoğraf Kullanımı. s. 64.

Dede, V. (2002). Görmek mi Gerçek. *Geniş Açı Fotoğrafı Sanat Dergisi*, 93.

Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine. *Türkbilig*(4), 105-116.

Fineberg, J. (2014). 1940'dan Günümüze Sanat. *Varlık Stratejileri*, 486.

Girgin, F. (2018). Sanatta Işıkla Çizim. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 42-54.

Gökduman, D. (2018). Resim Sanatında 1940-1960 Yılları Arasında Soyut Dışavurumcu Akımlar. *Journal Of Awareness, 3*(Özel), s. 235-256.

Kamburoğlu, Ö. (2000). Işıkla Boyama. *Fotoğraf Dergisi*, 31.

Krathwohl, D. R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy An Overview. *Theory Into Practice*(41:4), 212-218.

Ökten, C. E. (2014, Şubat 20). Hançere. (E. Uslu, Röportaj Yapan)

Parlak, E. (2013). *Garip Bülbül Neşet Ertaş.* İstanbul: Demos Yayınları.

Parlak, E. (2014, Şubat 20). Hançere. (E. Uslu, Röportaj Yapan)

Parlak, E. (2021, Mayıs 25). "MGÜ ve Ülkemize Katkıları". *Okan Murat Öztürk ile Salı Söyleşileri.* (O. M. Öztürk, Röportaj Yapan) https://www.youtube.com/channel/UCbyBWG2MPqY1u3ALw5dDtTQ. Mayıs 25, 2021 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=W90vHYlkkRw&t=3084s adresinden alındı

Sönmez, V. (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şenel, S. (2007). *Kastamaonu'da Aşık Fasılları* (Cilt I). İstanbul: Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayını Düzey Matbaacılık.

TDK. (2021, Mayıs 15). *Derleme Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

TDK. (2021, Mayıs 15). *Güncel Türkçe Sözlük*. Nisan 15, 2018 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

Tüfekçi, T. (1999). *Tarihsel Süreç İçerisinde Resim Fotoğraf Etkileşimleri.* Mimar Sinan Üniversitesi.

Uçan, A. (1990). Müzik Eğitiminin Niteliği, Üç Ana türü ve Bazı Temel Sorunları. *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*(207), 25-49.

Uren, A. (2019, 05 15). Picasso Paint in Lights.

Uslu, E. (2014). *Orta Anadolu Abdalların Saz ve Vokal İcra Özelliklerinin Çözümlenmesi: Neşet Ertaş Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzun, E. C. (2007). Dönemin Sanat Akımları İçinde Man Ray ve Fotoğrafçı Kimliği. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.

Yılmaz, M. (2013). *Modernden Postmoderne Sanat.* Ankara: Ütopya Yayınevi.

COMPARATIVE EVALUATION OF PHYSIOGRAM TECHNIQUE AND ACTION PAINTING CURRENT

M. Yeşim YORULMAZ, Haluk Arda OSKAY

In the history of art, many movements have emerged historically, and artists have created their works with different techniques. The paths of artists working in different disciplines often overlapped and they produced similar effects, albeit with different techniques. Physiogram technique and action painting technique are examples of these. Since the second half of the 19th century, different approaches and different technical applications in plastic arts have enabled interdisciplinary unity. In the study, two different techniques of two art fields were discussed. Action painting of painting and light painting technique and physiogram technique of photography constitute the comparative examination area of our study. Although the application methods of the two techniques are different, the common point in both is that the result is the documentation of the artist's random movements. The uniqueness of obtaining different nuances in each application and the fact that the result cannot be repeated exactly brings these two working techniques closer to each other. In this article, two different techniques in two different disciplines are examined comparatively based on their similarities.

Keywords: Action painting, physiogram , abstract art, experimental art